

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในบริบทของการจัดการเรียนการสอนศิลปะอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ประสบการณ์ในการเรียนรู้ส่งผลกับความเจริญทางสุนทรียะในการแสดงออกทางศิลปะนอกเหนือจากแรงปะทะสังสรรค์อย่างเป็นธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นภายในมนุษย์ (Vygotsky ,1978 cited in Kindler ,1995 : 11) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาศิลปะอย่างเป็นระบบ คือ การจัดสภาพการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์ทางสุนทรียะ และ มีความเจริญงอกงามในการแสดงออกทางศิลปะ แม้ว่าการตั้งจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาศิลปะให้กับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยมีความแตกต่างกันในรายละเอียดอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามรากฐานของทฤษฎีและปรัชญาทางศิลปศึกษาเป็นแม่บทสำคัญนำไปสู่ทิศทางในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ กำหนดขอบเขตของการจัดการศึกษาและเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมกับผู้เรียน

การจัดกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียนเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อการพัฒนาเด็กอนุบาลในด้านของการส่งเสริมให้เกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์, พัฒนาความเจริญทางสุนทรียภาพ, พัฒนากล้ามเนื้อมือ, พัฒนาอารมณ์และสังคมนวมทั้งความมั่นใจในตนเองตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ,2541) และ ในการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กอนุบาลมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 1) พัฒนาการทางร่างกาย การพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ มัดเล็ก และ การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา
- 2) พัฒนาการทางสังคม โดยร่วมกันการทำงานกับเพื่อนๆ และมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 3) พัฒนาการทางอารมณ์ ด้วยการเรียนรู้อย่างเพลิดเพลิน โดยการแสดงออกมาทางการวาดภาพและความสามารถที่จะควบคุมสิ่งแวดล้อมต่างๆ
- 4) พัฒนาการทางการรับรู้ ผ่านทักษะปฏิบัติด้วยการสำรวจแนวทางใหม่ ๆ ในการสร้างเครื่องหมายและตอบสนองกับผลทางทัศนศิลป์ ที่เด็กเป็นผู้สร้างขึ้นมา
- 5) พัฒนาการทางสติปัญญา โดยการเรียนรู้คำศัพท์ และการบูรณาการเสียง ภาษา ร่วมกับภาพ (Linguistic) การเรียนรู้คำศัพท์ในการวาดภาพ ใช้เสียงและภาษาในการติดต่อสื่อสารร่วมกับการวาดภาพ

6) พัฒนาการทางสุนทรียภาพ เป็นการแสดงชั้นของการรับรู้ศิลปะระดับหนึ่งซึ่งเต็มไปด้วยความหมายและถ่ายทอดออกมาในรูปของรสนิยม และ ความพึงพอใจส่วนตัว

7) พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ เป็นการแสดงความคิดริเริ่มอย่างเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง

วิรุณ ตั้งเจริญ(2544) อธิบายว่าการเรียนรู้ในทางศิลปะมีลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่องในอันที่จะประยุกต์พฤติกรรมในการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันกระบวนการและประสบการณ์ที่เด็กได้รับการเรียนศิลปะจะมีผลต่อเนื่องไปในด้านอื่นๆ เช่น การคิด รสนิยม ทุกๆ ประสบการณ์ที่ผ่านไปคือการเรียนรู้ครั้งแล้วครั้งเล่าโดยมีประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐานสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ การแสดงออกทางศิลปะทำให้เด็กเรียนรู้สภาพแวดล้อม ซึ่งได้นำไปหลอมรวมกับการสร้างสรรค์ ความคิด รูปแบบเฉพาะตัว แล้วสร้างเป็นผลงานศิลปะเป็นกระบวนการต่อเนื่องไป กล่าวคือกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานศิลปะนั้นเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเป็นประสบการณ์ บูรณาการร่วมกับความคิดและจินตนาการแล้วจึงสังเคราะห์ เส้น รูปทรง สี และ Cohen (Cohen, 1976 อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ, 2544 : 231) กล่าวว่า การปฏิบัติงานศิลปะของเด็กก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางศิลปะหลายด้าน ดังนี้ คือ

- 1) เป็นการทดลองสร้างสรรค์ศิลปะผ่านวัสดุหลายชนิด
- 2) เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดด้วยการจัดวัสดุชิ้นใหม่
- 3) เป็นการฝึกปฏิบัติเพื่อชื่นชมกับกระบวนการทำงาน
- 4) เป็นการชื่นชมกับผลงานชิ้นสำเร็จ
- 5) เป็นการเรียนรู้เพื่อซาบซึ้งกับงานศิลปะ
- 6) เป็นการสร้างความเข้าใจว่าผลงานศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรม
- 7) เป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกส่วนบุคคลให้สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้

นอกจากนี้การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลยังมีคุณค่าต่อการบูรณาการเข้ากับศาสตร์การเรียนรู้แขนงอื่นๆ ตามทฤษฎีความหลากหลายทางปัญญาของGardner (Gardner, 1983) กล่าวไว้ว่าศิลปะสามารถพัฒนาความสามารถทางปัญญาของมนุษย์ซึ่งมีอยู่หลายด้าน Gardner จึงสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพซึ่งเป็นปัญญาด้านหนึ่ง

จากความสำคัญในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กดังกล่าวนี้ นักการศึกษาจึงได้แสวงหาแนวทางในการจัดการศึกษาศิลปะให้กับเด็กอนุบาล ซึ่งแนวคิดที่ใช้เป็นหลักการจัดกิจกรรมศิลปะในปัจจุบันส่วนใหญ่อ้างอิงตามปรัชญาศิลปะแบบพัฒนาการโดยมีความเชื่อที่ว่าความเจริญงอกงามทางศิลปะของเด็กเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการ(Lowenfeld

, 1982) โรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ยังคงได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้ เห็นได้จากการที่กิจกรรมศิลปะยังคงจัดขึ้นในชั้นเรียนโดยครูประจำชั้น ซึ่งครูมีหน้าที่และแสดงบทบาทเพียงจัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ และ ให้การสนับสนุนให้เพื่อให้เด็กทำกิจกรรมด้วยตนเอง จากแนวคิดดังกล่าวดูเหมือนว่าการจัดกิจกรรมศิลปะในระดับอนุบาลจะไม่ใช่เรื่องยุ่งยากสำหรับครู แต่ในช่วง 5 - 6 ปีที่ผ่านมา สุธาร์ตน์ เพชรรุจี (2539) สํารวจพบสภาพปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลกรุงเทพฯ พบว่าครูผู้สอนมีปัญหาในด้านสภาพการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา ทั้งในส่วนของวัตถุประสงค์ เนื้อหา และ กิจกรรม การดำเนินการสอน สื่อ และ อุปกรณ์ และการประเมินผลค่อนข้างมาก

ตามพลวัตของกระแสการจัดกิจกรรมศิลปะให้กับเด็กอนุบาลในยุคปฏิรูป เราไม่อาจปิดกั้นแนวความคิดใหม่ๆ ด้วยการติดอยู่กับแนวคิดเดิมๆ ตามการกล่าวอ้างของ Lowenfeld (1982) ที่กล่าวไว้ในทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะเด็กว่า โลกภายนอกเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางต่อความเจริญงอกงามของเด็กในเชิงสร้างสรรค์และเด็กควรพัฒนาไปตามวุฒิภาวะโดยปราศจากการแทรกแซงของผู้ใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดของนักการศึกษาอื่นๆ เช่น Gardner (Gardner, 1982 cited in Kindler, 1995 : 12) ได้แย้งว่าไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าสิ่งที่เร้าให้จากภายนอกจะไม่ช่วยเสริมและผลักดันให้มีการแสดงออกทางศิลปะตามธรรมชาติ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Piaget (1969) ที่เห็นว่าการเพิ่มประสบการณ์ต่อโลกให้กับเด็กจะช่วยให้เด็กลดข้อบกพร่อง หรือ ลดความไม่พร้อมทางด้านมโนทัศน์ต่อสิ่งต่างๆ ในเยาว์วัยลงการแสดงออกทางศิลปะของเด็กตอบสนองแต่เพียงความเข้าใจในเชิงสติปัญญา หรือ มโนทัศน์ต่อวัตถุเป็นประการสำคัญ และ แรงจูงใจ เป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความตื่นตัวในการเรียนรู้ สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของเด็กวัย 5 - 6 ที่มีความใฝ่รู้ตามธรรมชาติ และต้องการอิสระในการแสดงออก รวมทั้ง Vygotsky (Vygotsky, 1978 cited in Kindler, 1995 : 11) ได้อธิบายแนวคิดที่ว่า การแทรกแซงจากผู้ใหญ่ไม่เพียงแต่จะมีประโยชน์เท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่สำคัญต่อพัฒนาการด้านศิลปะของเด็ก การวางแผนหลักสูตรโดยอาศัยพื้นฐานเพียงทฤษฎีไม่เพียงพอที่จะอธิบายบทบาทของการเรียนรู้ในกระบวนการพัฒนาของเด็ก ซึ่ง Piaget (1981) มีความเห็นสอดคล้องกันว่ากระบวนการพัฒนาเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อกระบวนการเรียนรู้ และ ยืนยันด้วยคำกล่าวที่ว่า การเรียนรู้ส่งอิทธิพลต่อรูปแบบของพัฒนาการซึ่ง Vygotsky ได้อธิบายตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ของตนว่ากระบวนการพัฒนาการจะตามหลังการเรียนรู้อันเป็นผลมาจากการก้าวไปสู่เขตแดนข้างเคียงของพัฒนาการ (The Zone of Proximal Development) การเรียนรู้จะปลูกให้กระบวนการภายในหลายอย่างตื่นตัวขึ้น ซึ่งกระบวนการนี้จะทำงานได้เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับคนที่อยู่โดยรอบ และ โดยร่วมมือกับเด็กวัยเดียวกัน ประสบการณ์ที่เด็กได้รับทั่วไปในชีวิตประจำวันไม่เพียงพอที่จะหล่อหลอมให้เกิด

พัฒนาการ ดังนั้นความคิดที่ปล่อยให้เด็กเรียนรู้เองเท่ากับเป็นการจัดตั้งให้เด็กอยู่กับที่มากกว่าที่จะก้าวไปข้างหน้า นอกจากนี้ Piaget (1969) สนับสนุนความคิดที่ว่าสภาพแวดล้อมที่พร้อม และมีเครื่องมือต่างๆ ที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจดีขึ้น โดยวุฒิภาวะมีส่วนทำให้ความคิดความเข้าใจเจริญขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องแต่สภาพแวดล้อมช่วยทำให้เด็กค้นพบความรู้ใหม่ ที่จะนำเด็กไปสู่ขั้นตอนของพัฒนาการได้อย่างสมบูรณ์ สอดคล้องกับ Knauber (Knauber, 1931 cited in Kindler, 1995 :12) ที่ศึกษาความสามารถของเด็กก่อนวัยเรียนจนถึง ป.3 ผลการวิจัยสรุปว่า สิ่งเร้าที่เหมาะสมเพื่อกิจกรรมสร้างสรรค์ส่งผลให้เด็กพัฒนาทักษะในทางสร้างสรรค์รวมทั้งสุนทรียภาพจึงกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ส่งผลต่อความเจริญทางศิลปะ

เด็กอนุบาลเรียนรู้จากการกระทำและการสังเกต Piaget (1981) สรุปว่าพัฒนาการด้านเชาวน์ปัญญาของเด็กเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก การสำรวจสภาพแวดล้อมนำมาสู่การค้นพบใหม่ ซึ่งเป็นพื้นฐานของพัฒนาการ และ Bruner (Bruner, 1966 cited in Helms and Turner, 1980) อธิบายถึงพัฒนาการในการรับรู้ของเด็กในวัย 2 - 7 ขวบว่าเป็นวัยที่คิดแทนสิ่งในใจด้วยมโนภาพ หรือเรียกว่า Iconic Representation ซึ่งเด็กในวัยนี้เริ่มที่จะใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งต่างๆ (Symbolic Representation) ซึ่งจะพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพราว 7 - 8 ขวบ การคิดแทนสิ่งในใจด้วยมโนภาพนี้ทำให้การแสดงออกทางศิลปะของเด็กโดยการวาดภาพตามทฤษฎีนี้อยู่บนฐานความเชื่อที่ว่าเด็กวาดภาพจากสิ่งที่รู้ ความรู้ในที่นี้เป็นความรู้ในลักษณะของความคิดรวบยอดต่อสิ่งนั้น ซึ่งไม่ใช่รายละเอียดของวัตถุ แต่เป็นข้อมูลภาพที่กระตุ้นให้เกิดความคิดคำนึงหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นซึ่ง Goodenough (Goodenough, 1926 อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2544:272) ได้ศึกษาการเขียนภาพคนของเด็ก พบว่าเด็กคนใดมีความคิดรวบยอดต่อคนสมบูรณ์กว่าก็จะเขียนภาพคนแสดงรายละเอียดได้ถูกต้อง ชัดเจนกว่า จึงสรุปว่าเด็กเขียนภาพจากสิ่งที่รู้มากกว่าสิ่งที่เห็น ซึ่งข้อมูลที่เป็นความคิดรวบยอดจะสัมพันธ์กับข้อมูลภาพที่ปรากฏ การนำแนวคิดนี้มาใช้กับเด็กสามารถทำได้โดยนำวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเป็นสื่อล่อใจ แล้วเปิดโอกาสให้เด็กได้เสนอความคิดรวบยอด โดยแสดงออกมาเป็นผลงานศิลปะ

การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล 3 สามารถจัดได้หลายรูปแบบ และ ควรสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของเด็กวัย 5 - 6 ปี ที่มีความกระตือรือร้นที่จะมีประสบการณ์ที่แปลกใหม่ หรือ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ (Piaget, 1969) ถ้าหากเด็กจะต้องทำกิจกรรมศิลปะที่ซ้ำซากจำเจก็จะเกิดความเบื่อหน่าย(พีระพงษ์ กุลพิศาล,2531) อีกทั้งกิจกรรมลักษณะใดลักษณะหนึ่งยังไม่สามารถตอบสนองของความรู้สึกรักคิด และ การสร้างสรรค์ของ

เด็กอย่างกว้างขวางและกิจกรรมแต่ละรูปแบบตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ต่อพัฒนาการด้านต่างๆ แตกต่างกันไป เช่น บางกิจกรรมอาจมีประโยชน์มากๆ ต่อการพัฒนากล้ามเนื้อมือ เช่น กิจกรรม 3 มิติ ที่เน้นทักษะในด้าน ขยำ การปั้น (Golomb ,1974) การออกแบบกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กนั้นไม่จำเป็นว่าแต่ละครั้งจะต้องจัดกิจกรรมที่ฝึกฝนและพัฒนาทักษะครบทุกด้านอย่างไรก็ดีการจัดกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมควรตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายมากกว่า 1 อย่าง (Chapman ,1978) ดังนั้นในหลักสูตรศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล และ การออกแบบแผนการจัดประสบการณ์ตลอดทั้งหลักสูตร ควรจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อให้เด็กได้พัฒนาทักษะแต่ละด้านได้ครบสมบูรณ์

กิจกรรมวาดภาพเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ อย่างเหมาะสม และ กิจกรรมวาดภาพยังสามารถพลิกแพลงเปลี่ยนวัสดุวิธีการจัดได้หลายรูปแบบ (Schirmacher ,1998) นอกจากนี้ Jackman (2001) ยังสนับสนุนการแสดงออกทางศิลปะของเด็กด้วยการวาดภาพเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทักษะ ทั้งการอ่านและการเขียน เส้นโค้ง รูปแบบ และ เส้น ที่เด็กวาดนำมาใช้ในการเขียนตัวหนังสือ การส่งเสริมให้เด็กทำกิจกรรมวาดภาพมีประโยชน์ต่อเด็กในด้านการเชื่อมโยงการเรียนรู้ในเรื่องความสัมพันธ์ของระยะ สัดส่วน บนหน้ากระดาษ ซึ่งสัมพันธ์กับทักษะการอ่าน ความสามารถในการแยกแยะ สิ่งที่วาดทั้ง รูปร่าง เส้น และ รูปแบบ จากภาพพื้นหลัง เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการช่วยให้เด็กสังเกต แยกแยะความแตกต่างของพื้นภาพ กับตัวหนังสือ ซึ่งเป็นคุณค่าของกิจกรรมศิลปะในเชิงสนับสนุนพัฒนาการทางสติปัญญา

การเรียนรู้วาดภาพสำหรับเด็กอนุบาลจึงควรเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีทั้งความเพลิดเพลิน และได้รับประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการดังกล่าว นอกจากนี้พัฒนาการทางศิลปะก็เป็นผลโดยตรงด้านทักษะดังที่ Greco (1993) กล่าวว่าทักษะการวาดภาพเป็นทักษะที่พัฒนาขึ้นได้ ด้วยเทคนิควิธีการสอนที่ดี เช่น การนำสิ่งเร้าที่แปลกใหม่เข้ามาช่วยในการเรียนรู้วาดภาพ จะช่วยให้เด็กมีความกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้นรวมทั้งทำให้เด็กรู้สึกว่าการวาดภาพไม่ใช่เรื่องยาก อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมวาดภาพให้กับเด็กอนุบาลในเขตเมืองเช่นกรุงเทพมหานครนั้น มีสภาพที่ยากต่อการหาสื่อลดใจมาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กในชั้นเรียน ซึ่งปัญหาเดียวกันนี้ สมาคมปฐมวัยศึกษาแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา (The National Association for the Education of Young Children ,1996) ได้สนับสนุนให้มีการบูรณาการสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศเข้ากับหลักสูตรอนุบาล ด้วยคุณภาพของแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เผยแพร่อยู่ในเว็บไซต์ต่างๆ จำนวนมากแสดงคุณสมบัติของสิ่งแวดล้อมเสมือนโดยให้ข้อมูล ทั้ง ภาพ เสียง เสียงดนตรีประกอบ ค่อนข้างสมจริงเป็นรูปแบบของสื่อประสมหลายมิติ (Hypermedia) ที่มีการนำเสนออย่างไม่เป็นลำดับขั้น ทำให้เด็กมีอิสระในการค้นหาข้อมูลในรูปแบบที่ไม่ถูกบังคับจากต้นไปท้าย (กิดานันท์ มลิทอง , 2536)

ซึ่งอุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2534 : 85) ได้สนับสนุนการทำงานของคอมพิวเตอร์ในลักษณะดังกล่าวว่าสอดคล้องกับวัยที่มีการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยประสาทสัมผัสในวัยเด็กเล็กอย่างยิ่ง และ จากการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับคอมพิวเตอร์ระหว่างการเรียนรู้ทำให้เด็กได้มีโอกาสได้สำรวจด้วยตนเอง กล่าวได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบสำรวจที่เด็กได้เพลิดเพลินกับการสืบค้นซึ่งคุณสมบัติในการนำเสนออย่างไม่เป็นลำดับขั้นนั้นทำให้เด็กสามารถกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้ด้วยตนเองส่งผลให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ (Haugland,1997) ด้วยคุณสมบัติของเว็บไซต์ที่มีคุณภาพเป็นสื่อทางทัศน์ รวมทั้งการให้บริการของเว็บไซต์ศิลปะ เช่น การจัดกิจกรรมศิลปะแบบ on line โดยเฉพาะกิจกรรมวาดภาพระบายสี ดังนั้นเว็บไซต์อาจเป็นนวัตกรรมการศึกษาในด้านของสื่อการเรียนศิลปะที่มีความพร้อมต่อการเรียนวาดภาพในอีกบริบทหนึ่ง

เมื่อไม่นานมานี้ได้มีการสำรวจเว็บไซต์ที่เป็นแหล่งข้อมูลสารสนเทศที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสำหรับเด็กและเยาวชนโดยจากการศึกษาของ จุฑารัตน์ นกแก้ว (2545) ได้สำรวจพบการนำเสนอสารสนเทศ และ กิจกรรมที่ปรากฏบนเว็บไซต์ที่ปรากฏมากที่สุด 5 อันดับ ได้แก่

- 1) เด็กและการอบรมเลี้ยงดู
- 2) การเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก
- 3) สุขภาพเด็ก มารดา และ ครอบครัว
- 4) สนทนาถามตอบ กิจกรรม ข่าวประชาสัมพันธ์สมาชิก
- 5) การซื้อขายผลิตภัณฑ์เด็ก

นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอสารสนเทศและ กิจกรรมอื่นๆ ที่สอดแทรกไปในเนื้อหาเว็บไซต์ เช่น

- 1) แหล่งสารสนเทศเด็ก นำเสนอแหล่งข้อมูล สถานที่ ฐานข้อมูลสืบค้น โรงเรียน ห้องสมุดข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา
- 2) ภาพถ่ายเด็ก ครอบครัว การประกวด เช่น การจัดกิจกรรมประกวดภาพถ่ายเด็ก เป็นต้น
- 3) ศิลปกรรม ดนตรี เพลง ความบันเทิงสำหรับเด็ก
- 4) การวาดภาพ และ การประกวดวาดภาพ
- 5) การเชื่อมโยงไปยังสารสนเทศอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น รวมลิงค์สุขภาพ การส่งอิเล็กทรอนิกส์การ์ด

จะเห็นว่าเว็บไซต์เด็กไทยส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมศิลปะค่อนข้างน้อย โดยมากแล้วจะเน้นไปในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลเด็ก การส่งเสริมพัฒนาการทางภาษา และเป็นกิจกรรมประชาสัมพันธ์องค์กร ซึ่งสะท้อนถึงค่านิยมเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและมุมมองในด้าน

ศิลปศึกษาของนักออกแบบเว็บไซต์ องค์กรทางการศึกษา และ องค์กรเอกชนที่ ยังให้ความสำคัญน้อยกับการพัฒนาเด็กด้วยศิลปะ อย่างไรก็ตามสำหรับบทบาทของประเทศที่เป็นผู้รับเทคโนโลยี เราควรจะต้องมีการศึกษาทั้งเชิงกว้างและเชิงลึกในการนำประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างมีวิจรรย์ญาณและพัฒนาบางสิ่งที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของเรา และ เยาวชนของเรา

อย่างไรก็ตามมีเว็บไซต์ของต่างประเทศจำนวนมากที่มีการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล ตามที่ กิ่งกาญจน์ ลิ้มปกาญจน์ (2545) ได้ศึกษารูปแบบเว็บไซต์ที่มีการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล ซึ่งต่อจากนี้ไปจะเรียกว่าเว็บไซต์ศิลปะ พบว่า สามารถจำแนกประเภทของเว็บไซต์ศิลปะทำให้เราสามารถแบ่งกลุ่มตามคุณลักษณะของภาพลักษณ์ในการออกแบบรวมทั้งเนื้อหาในการจัดกิจกรรมศิลปะได้ 7 รูปแบบคือ 1) tender 2) lively 3) amusing 4) exciting 5) amazing 6) charming 7) educational

ซึ่งเกณฑ์ในการจัดแบ่งคุณลักษณะนั้นพิจารณาจากการจัดกิจกรรมศิลปะต่างๆที่ใช้บริการในเว็บไซต์ศิลปะนั้นๆ ได้แก่

- 1) กิจกรรมวาดภาพระบายสี
- 2) กิจกรรมต่อเติมภาพสร้างสรรค์
- 3) กิจกรรมงานประดิษฐ์สิ่งพิมพ์กระดาษ
- 4) กิจกรรมการสอนบทเรียนศิลปะเบื้องต้น
- 5) กิจกรรมสืบค้นบทเรียนศิลปะ

ซึ่งกิจกรรมวาดภาพระบายสี หรือ กิจกรรมต่อเติมภาพสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมในเว็บไซต์ที่เด็กอนุบาล 3 สามารถเข้าไปสร้างประสบการณ์เบื้องต้นแบบ on line ได้ด้วยตนเอง

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ออกแบบการวิจัยเพื่อศึกษาการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ของเด็กอนุบาล 3 กรุงเทพมหานคร ตามทิศทางของแนวการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาในยุคปฏิรูปซึ่งมีจุดเน้นที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นและมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ .สำนักงาน ,2542) และ ตามที่มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2545)ได้กล่าวไว้ว่าการนำเทคโนโลยีการศึกษามาสับสนุนการสอนศิลปะในปัจจุบันเนื่องจากเทคโนโลยีมีส่วนให้ผู้เรียนแสดงบทบาทในการเรียนรู้โดยลดการพึ่งพิงผู้ใหญ่ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Piaget (1981) สอดคล้องกับ Vygotsky (Vygotsky ,1978 cited in Kindler ,1995 :11-12) ที่ว่าการออกแบบจัดกิจกรรมศิลปะควรส่งเสริมให้เด็กอนุบาลมีโอกาสสำรวจ ค้นพบ และ ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ในเชิงสุนทรีย์ ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะอย่างมีความหมายจำเป็นต้องได้รับประสบการณ์และ สิ่งเร้าที่มีคุณภาพ เพราะการแสดงออกทางศิลปะของเด็กไม่ได้เกิดจากพัฒนาการตามวัยเท่า

นั่นแต่ทว่าประสบการณ์ที่เด็กรับรู้โลก วิธีการที่เด็กเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆรอบตัว ล้วนส่งผลให้เกิดความเจริญงอกงาม ซึ่งอุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2532 อ้างถึงใน สุโขทัยธรรมมาธิราช , 2537) กล่าวสนับสนุนว่าเด็กปฐมวัยที่มีการเรียนรู้จากการกระทำผ่านประสบการณ์ตรง แต่ถ้าไม่สามารถจัดประสบการณ์ตรงให้กับเด็กได้ก็ควรนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาช่วยขยายประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์หรือแม้กระทั่งการนำเว็บไซต์มาเป็นสื่อในการเรียนศิลปะยังไม่เป็นที่แพร่หลายในระดับอนุบาลในประเทศไทยรวมทั้งโรงเรียนอนุบาลในเขตเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร ดังนั้นเพื่อการศึกษาพลวัตของการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในการเรียนศิลปะในระดับอนุบาล ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ของนักเรียนอนุบาล 3 กรุงเทพมหานคร ซึ่งในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างขึ้นมาจากกลุ่มโรงเรียนอนุบาลที่มีความก้าวหน้าในการจัดการเรียนการสอน และมีแนวคิดและทัศนคติในด้านบวกต่อการจัดการศึกษาระดับอนุบาลที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการศึกษา คือ โรงเรียนในกลุ่มสถิติที่มีการใช้คอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอนและมีการเชื่อมโยงระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ภายในโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพ เนื่องจากสภาพของโรงเรียนอนุบาลในเขตเมืองอยู่ในบริบทที่มีความจำกัดต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เป็นจริง อย่างไรก็ตามกลุ่มโรงเรียนเหล่านี้มีความสอดคล้องกันในด้านความก้าวหน้าในเชิงนวัตกรรมการศึกษา โดยเฉพาะโครงการนำร่องในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้อินเทอร์เน็ตในระดับประถมและอนุบาล ในขั้นตอนของการศึกษาผู้วิจัยสร้างเว็บไซต์ขึ้นมาโดยกำหนดเส้นทางเดินเป็นแผนที่ภาพเชื่อมต่อไปยังกลุ่มเว็บไซต์รวมภาพสำหรับให้เด็กวางแผนเข้าไปสำรวจโดยผู้วิจัยคัดสรรเว็บไซต์ที่มีคุณลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดว่ามีความเหมาะสมกับกิจกรรม โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และ สร้างแผนการจัดการกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาตามความสนใจของนักเรียนและสอดคล้องกับโครงการสอนหรือหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรระดับชั้นอนุบาล 3 ของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง และ ศึกษาโดยใช้ วิธีการสังเกต รวมทั้งการสัมภาษณ์ จากนั้นนำผลการสังเกต และการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ สรุปผล และ อภิปรายผล รวมทั้งนำเสนอในรูปแบบความเรียง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ของเด็กอนุบาล 3 และ ทัศนคติของนักเรียนอนุบาล 3 ที่มีต่อการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบกับการสัมภาษณ์
2. การสังเกตใช้สัดส่วนผู้สังเกตการณ์ 1 คนต่อเด็ก 3 ในสถานการณ์เดียวกัน
3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสังเกตสุ่มจากนักเรียนชั้นอนุบาล 3 จากโรงเรียนอนุบาล ในกลุ่มสาธิตที่มีการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในเขต กรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. กิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่เรียนโดยการสำรวจ ค้นพบ และ ทดลองโดย ผู้เรียนทำกิจกรรมไปตามลำดับดังนี้ 1)วางแผนเลือกช่องทางสำรวจเว็บไซต์ จากนั้น 2) สร้างสรรค์ผลงานวาดภาพในเว็บไซต์ และ 3) อภิปรายผลการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับครู และเพื่อนเพื่อนำไปสู่การสรุปผลกิจกรรมร่วมกันด้วยการจัดนิทรรศการในเว็บไซต์
2. เว็บไซต์ หมายถึง เว็บไซต์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำเสนอเว็บไซต์รวมภาพและเว็บไซต์ ศิลปะสำหรับเด็กเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนในกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์
3. เด็กอนุบาล 3 หมายถึง เด็กนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 5 - 6 ปี จากโรงเรียนอนุบาลใน เครือสาธิตที่มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในเขตกรุงเทพฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการสังเกต และ การสัมภาษณ์ จากสถานการณ์การจัด กิจกรรมวาดภาพด้วยเว็บไซต์โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นจากหนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการ วารสาร และ วิทยานิพนธ์ทั้งในและต่างประเทศ ในสาระองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้ หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 , การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย,แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ , ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง , การจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาล , การเรียนวาด ภาพของเด็กอนุบาล, ศิลปศึกษาในยุคปฏิรูปและนวัตกรรม, หลักการปฏิสัมพันธ์บนหน้าจอ คอมพิวเตอร์ , การศึกษาพฤติกรรมของเด็กอนุบาล, การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ทำการสุ่มตัวอย่างเด็กอนุบาล 3 จากโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานครในกลุ่มโรงเรียนสาธิตที่มีการใช้เครือข่ายสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กอนุบาล

3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย

3.1 (แบบสัมภาษณ์ ก.) แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปด้านสถานภาพ ภูมิหลัง ,ด้านประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์,ด้านกิจกรรมและความสนใจของนักเรียน

3.2 (แบบสังเกต ข.) แบบสังเกตการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์

3.3 (แบบสัมภาษณ์ ค.) แบบสัมภาษณ์ทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์

4. ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้เครื่องมือ นำเครื่องมือมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบนำไปปรับปรุงและนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาล 3 กลุ่มทดสอบเครื่องมือจากโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหงนำผลการสังเกตที่ได้มาหาความเที่ยง ได้เท่ากับ 0.99

5. ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต และ สัมภาษณ์ เก็บข้อมูลทั่วไปจากการสัมภาษณ์ด้านสถานภาพ ภูมิหลัง, ด้านประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์,ด้านกิจกรรมและความสนใจของนักเรียน

6. วิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน 1)วิเคราะห์ด้านข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพ , ภูมิหลัง , ประสบการณ์การใช้คอมพิวเตอร์ ,กิจกรรมและความสนใจของนักเรียน 2) วิเคราะห์ข้อมูลด้านการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ 3) วิเคราะห์ข้อมูลด้านทัศนคติของนักเรียนต่อการทำกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ โดยสถิติเชิงบรรยาย

7. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ของเด็กอนุบาล 3 และนำเสนอผลงานวิจัย ในรูปความเรียงและตารางประกอบคำบรรยาย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวาดภาพเมื่อได้รับความสำเร็จและได้รับความเพลิดเพลินจากการเรียนกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์
2. ช่วยให้นักการศึกษาศิลปะ หรือ นักออกแบบเว็บไซต์ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กอนุบาลในการเข้าไปทำกิจกรรมวาดภาพในเว็บไซต์ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญต่อการนำไปพัฒนาเว็บไซต์ศิลปะสำหรับเด็กไทยในโอกาสต่อไป
3. ช่วยให้ครูศิลปะทราบข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กอนุบาลในบริบทใหม่นี้ และนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ในการออกแบบจัดกิจกรรมศิลปะรูปแบบอื่นๆ โดยนำเว็บไซต์มาเสริมหลักสูตรหรือเป็นเครื่องมือให้เด็กมีโอกาส สัมผัส ค้นพบ และ แสดงออกอย่างอิสระ
4. สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับนักการศึกษาปฐมวัย และ นักการศึกษาแขนงอื่นๆ ที่มีแนวคิดในการนำแหล่งข้อมูลสารสนเทศมาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปศึกษาเทียบเคียง หรือ ประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย